

Avoimen tieteen tarkistuslista tieteellisille seuroille

1. Johdanto
2. Avoin toimintakulttuuri tieteellisissä seuroissa
3. Avoin julkaiseminen osana tieteellisen seuran toimintaa
4. Tieteelliset seurat ja tutkimusaineistojen avoimuus
5. Avoimen tieteen työkaluja ja niihin liittyviä kysymyksiä ja vastauksia
6. Tekijät

1. Johdanto

Avoimen tieteen tarkistuslista tieteellisille seuroille on tieteellisten seurojen avuksi tuotettu muistilista seurojen työhön liittyvistä avoimen tieteen ja tutkimuksen teemoista.

Tieteelliset seurat muodostavat merkittävän osan kotimaisen tieteellisen julkaisemisen kenttää ja suomalaista tieteen tekemisen kulttuuria. Seurat ovat keskeisiä toimijoita niin kotimaisen avoimen julkaisemisen kuin esimerkiksi kansalaistieteen ja tiedeviestinnän parissa. (Late, Pölonen & Pylvänäinen 2022)

Avoin tiede pyrkii päivittämään tieteen perusolemukseen kuuluvan avoimuuden käytännöt digitaaliseen toimintaympäristöön, ja seuroilla on kokonaisuudessa keskeinen rooli niin käytännön toimijoina kuin tietoisuuden lisäämisen muodossa.

Tarkistuslista koostuu johdannon lisäksi neljästä teemoittaisesta luvusta: toimintakulttuurin avoimuus, avoin julkaiseminen, tutkimusaineistojen avoimuus sekä yhteinen tekninen osuus, joka kokoaa yhteen saavutettavuuden, lisensoinnin ja tietosuojan kaltaisia läpileikkaavia teemoja.

Sisältö muodostuu aiheita yleisesti esittelevien osien lisäksi vinkkejä ja lisätietoa sisältävistä ohjelaatikoista ja käytännöllisiä tieteellisten seurojen harjoittaman avoimen tieteen tavoitteita kokoavista alaotsikoista, joista on työryhmän toimesta koottu lähtötaso sekä tavoitetaso. Näin tarkistuslista pyrkii palvelemaan monipuolisesti erilaisten seurojen tarpeita.

Tarkistuslista on suunniteltu käytettäväksi tietoisuuden lisäämiseen seurojen roolista avoimessa tieteessä sekä avuksi niiden seurojen toiminnan kehittämiseen, joilla on intressi ja resursseja muokata käytäntöjään avoimen tieteen näkökulmasta.

Yksittäisen seuran tapauksessa tarkistuslistaa tulee lähestyä seuran omasta näkökulmasta ja alaotsikoiden lähtötaso tarkoittaakin usein lähinnä sen pohtimista, mitä tietyn avoimuuden käytännön toteuttaminen voisi seuran toiminnassa tarkoittaa. Tieteellisten seurojen ei siis oleteta vielä täyttävän lähtötasossa esitettyjä tavoitteita, mutta ne esitetään mahdollisina tavoitteina, joista lähteä liikkeelle kehitettäessä toimintaa kohti laajempaa tieteen avoimuutta.

Viime aikoina lauseen “niin avointa kuin mahdollista, niin suljettua kuin välttämätöntä” on Euroopan turvallisuustilanteen, tekoälyn ja verkossa tapahtuneiden väärinkäytösten vuoksi usein ollut tarkoitus korostaa lähinnä sen jälkimmäistä puolikasta. Vaikka edellä mainitut ilmiöt muodostavat avoimelle tieteelle kiistattomia haasteita, tuovat ne myös esiin avoimen tieteen vastuullisen puolen ensiarvoisen tärkeyden. Keskeinen osa avoimuutta on toteuttaa sitä vastuullisesti lisenssien, tietoturvan ja muun kestävästä infrastruktuurin avulla. Avoimen tieteen tarkistuslista tieteellisille seuroille on toteutettu näitä teemoja silmällä pitäen.

Tarkistuslistan ovat tuottaneet Avoin tiede tieteellisille seuroille -työryhmän jäsenet vuosien 2023 ja 2024 aikana. Työryhmään kuuluu jäseniä eri tieteellisistä seuroista sekä Tieteellisten seurain valtuuskunnan henkilöstöä.

2. Avoin toimintakulttuuri tieteellisissä seuroissa

Avoimen tieteen kanssa samassa lauseessa mainitaan usein käsite kulttuurinmuutos. Helpommin itsensä selittävien avointen julkaisujen, aineistojen tai oppimisen sijaan [toimintakulttuurin avoimuus](#) kokoaa yhteen tieteen toimintaympäristöön ja tapoihin liittyviä teemoja, jotka painottavat tieteen tekemisen kulttuuria sekä yhteiskunnallista vuorovaikutusta.

Tieteeseen kulttuurina liittyviä toimintakulttuurin avoimuuden osa-alueita ovat esimerkiksi vastuullinen arviointi, läpinäkyvyys sekä yhteistyö. Yhteiskunnallisia tai osallistavia teemoja sen sijaan ovat esimerkiksi kansalaistiede sekä yritysyhteistyö. Lisäksi toimintakulttuuriin luetaan joskus koko avoimuuden kenttää läpileikkaavia kokonaisuuksia, kuten viestintä, tapahtumien järjestäminen tai toiminnan kehittäminen. Tähän osioon on koottu toimintakulttuurin avoimuuteen liittyviä teemoja tieteellisen seuran näkökulmasta.

2.1. Seuran toiminnan läpinäkyvyys

Toiminnan avoimuuteen liittyy olennaisesti tieto siitä, miten seuran toimintaan pääsee mukaan. Myös tieto toiminnan rahoituksesta ja sidonnaisuuksista tulee olla selkeästi näkyvissä. Avoin rekrytointi ja julkinen hakumahdollisuus seuran työryhmiin ja muihin vastuutehtäviin ovat niin ikään osa toiminnan avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Avoimuuden näkökulmasta on näin ollen kannattavaa pohtia, millä tavoin avointa rekrytointia ja muita avoimia hakukäytäntöjä voitaisiin seuran toiminnassa toteuttaa.

Lähtötaso: Tiedot seuran toimintaan liittymisestä, säännöistä, toiminnan rahoituksesta sekä sidonnaisuuksista löytyvät seuran verkkosivuilta tai muusta keskeisestä viestintämateriaalista.

Tavoitetaso: Tiedot seuran toimintaan liittymisestä, säännöistä, toiminnan rahoituksesta sekä sidonnaisuuksista löytyvät seuran verkkosivuilta. Toimintaan liittymisestä viestitään säännöllisesti esimerkiksi seuran järjestämien tapahtumien ja julkaisujen yhteydessä. Seurassa on pohdittu, kuinka avointa rekrytointia ja muita avoimia hakukäytäntöjä voitaisiin toteuttaa seuran toiminnassa silloin kun se on tarkoituksenmukaista. Näitä toimintamalleja toteutetaan mahdollisuuksien mukaan.

2.2. Seuran toiminnasta viestiminen

Selkeä ja riittävä viestintä seuran toiminnasta on toiminnan avoimuuden ja läpinäkyvyyden kulmakivi. Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan julkaisu [Viesti rohkeasti, vaikuta vastuullisesti – Tiedeviestinnän suositukset](#) auttaa suunnittelemaan ja toteuttamaan viestintää ja tukee avoimen tieteen toteutumista. Viestinnän eettisen neuvottelukunnan julkaisemat [Viestinnän eettiset ohjeet](#) on tarkoitettu toimimaan viestinnän yleisenä ohjenuorana. Tärkeä osa vastuullista viestintää on myös saavutettavuudesta huolehtiminen.

- [Tiedeviestinnän suositukset](#)
- [Viestinnän eettiset ohjeet](#)
- [Saavutettavuusvaatimukset.fi](#)

Lähtötaso: Seura viestii toiminnastaan käyttäen apunaan toiminnalleen tarkoituksenmukaisia ja pohdittuja kanavia, kuten sosiaalista mediaa, julkaisuja, tiedottamista tai muuta vuorovaikutusta. Viestintä on vastuutettu. Seuran viestijöillä on tieto, että saavutettavuus on tärkeä osa viestintää.

Tavoitetaso: Tiedeviestinnän suositukset ja Viestinnän eettiset ohjeet tai vastaavat ohjeet on huomioitu osana seuran viestinnän suunnittelua. Seura viestii toiminnastaan selkeästi käyttäen apunaan edellä mainittuja ohjeistuksia sekä toiminnalle sopivia kanavia, kuten sosiaalista mediaa, julkaisuja, tiedottamista sekä muuta vuorovaikutusta. Jos seuralla on dokumentoitu viestintäsuunnitelma, siinä on huomioitu avoin tiede. Saavutettavuus on huomioitu seuran viestinnässä.

2.3. Avoimuuden arviointi ja kehittäminen

Avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen liittyy myös seuran oman toiminnan arviointi ja kehittäminen. Avoimen tieteen tarkistuslista tieteellisille seuroille on suunniteltu toiminnan arvioimisen työkaluksi. Kehittämistä tukee lisäksi [Avoimen toimintakulttuurin palveluiden itsearviointityökalu](#).

Lähtötaso: Seura on sitoutunut arvioimaan toimintaansa avoimuuden näkökulmasta, ja seuran toimihenkilöt ovat tutustuneet Avoimen tieteen tarkistuslista tieteellisille seuroille -dokumenttiin.

Tavoitetaso: Seura arvioi ja kehittää toimintaansa säännöllisesti avoimuuden näkökulmasta esimerkiksi Avoimen tieteen tarkistuslistaa tieteellisille seuroille sekä tarvittaessa [itsearviointityökalua](#) apunaan käyttäen.

2.4. Avoimeen toimintakulttuuriin liittyvä vastuunjako ja jatkuvuus

On tärkeää pohtia, kenen vastuulla avoimeen toimintakulttuuriin liittyvien tehtävien hoitaminen seuran osalta on. Avoimuuden käytäntöihin liittyy paljon hiljaista tietoa, jonka siirtymisestä eteenpäin tulee huolehtia muistiin kirjaamalla ja uusien vastuuhenkilöiden perehdyttämisellä. Valtaosa seuroista toimii ilman palkattua työvoimaa, ja avoimuuteen liittyvät asiat tulevat usein esille hallituksen jäsenten kontaktien tai esimerkiksi TSV:n kautta.

On tärkeää huolehtia vastuiden ja tiedon siirtymisestä, jotta katkot henkilövaihdosten yhteydessä voidaan välttää.

Lähtötaso: Seura on määritellyt avoimeen toimintakulttuuriin liittyvät vastuutahot toiminnassaan ja sitoutunut pohtimaan, kuinka vastuut siirtyvät eteenpäin myös henkilöstömuutosten jälkeen.

Tavoitetaso: Seura on määritellyt ja kirjannut selkeästi avoimeen toimintakulttuuriin (ml. viestintä, tietosuoja, jäsenrekisteri) liittyvät vastuutahot sekä prosessit, joiden kautta vastuut siirtyvät eteenpäin henkilövaihdosten yhteydessä. Vastuiden siirtymisestä eteenpäin huolehditaan avoimesti em. prosessien mukaisesti.

2.5. Yhteistyö ja verkostot

Yhteistyö ja verkostoituminen lisäävät seuran näkyvyyttä ja avoimuutta. On suositeltavaa, että tieteellinen seura hyödyntää avoimen tieteen kehittämisessä kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä silloin kun se on mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Esimerkiksi tapahtumissa yhteistyö eri tieteenalojen kesken laajentaa näkökulmaa omaa tieteenalaa laajemmalle. Tieteellisten seurain valtuuskunta (TSV) edistää tieteellisten yhteisöjen yhteistoimintaa Suomessa.

Osa seuroista tekee yritys yhteistyötä. Yritysyhteistyöllä tarkoitetaan yritysten ja tutkimusorganisaatioiden välistä organisoitua, aktiivista yhteistyötä sekä muuta osaamisen jakamista ja yhdessä tekemistä, mihin voi liittyä tavoitteellista kanssakäymistä ja yhteydenpitoa.

- [Lisätietoa TSV:n jäsenyydestä](#)
- [Avoimen tieteen suositus sekä tarkistuslista tutkimusorganisaatioiden ja yritysten yhteistyössä tehtävään tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan](#)

Lähtötaso: Seura on pohtinut yhteistyön mahdollisuuksia toisten seurojen tai muiden kansallisten tai kansainvälisten toimijoiden kanssa. Seura tuntee omalle alalleen keskeiset kansalliset ja kansainväliset verkostot. Seura on pohtinut TSV:n jäsenyyttä.

Tavoitetaso: Seura on toteuttanut yhteisen projektin jonkin toisen seuran tai muun vastaavan organisaation kanssa. Seura on TSV:n jäsen. Seura pohtii avoimen tieteen mahdollisuuksia toimiessaan verkostoissa. Jos seura tekee yritys yhteistyötä, avoimuuden periaatteet on huomioitu.

Tiedetapahtumaa ei tarvitse tehdä yksin (graafi)

Tieteellisten seurain valtuuskunta (TSV) järjestää monitieteisiä tapahtumia, joiden suunnitteluun ja ohjelmatuotantoon tieteelliset seurat voivat osallistua. Tieteen päivillä, Tieteiden yössä sekä Tiedeklubeilla tukena ovat tapahtumakokonaisuuksien oma infrastruktuuri, viestintä sekä konsepti. Tieteiden talon Tieteiden yö on tieteellisten seurojen oma ohjelmakokonaisuus Tieteiden yössä. Tapahtumiin on vapaa pääsy.

Lisätietoa TSV:n tapahtumiin osallistumisesta ja ohjelman järjestämisestä:

- [Tieteen päivät](#)
- [Tieteiden yö](#)
- [Tiedeklubi](#)

2.6. Avoimet yleisötapahtumat

Avoimet yleisötapahtumat ovat hyvä keino edistää tieteen avoimuutta sekä löytää seuran toiminnalle uusia yleisöjä. Tapahtumista kannattaa myös tehdä omaa seuraa laajemmin koko tiede- ja tutkimusyhteisön yhteisiä tapahtumia. Avoimissa tapahtumissa tulee huomioida niiden esteettömyys ja saavutettavuus. Tiede kuuluu kaikille!

Lähtötaso: Seuralla on perustiedot saavutettavien ja avointen yleisötapahtumien järjestämisestä. Seura on pohtinut avoimen yleisötapahtuman järjestämistä.

Tavoitetaso: Seura järjestää avoimia yleisötapahtumia verkossa tai lähitoteutuksena. Avoimuuden periaatteet tapahtumien osallistumismaksujen suhteen on huomioitu seuran budjetissa. Seurassa on tietoa siitä, mistä se voi hakea avustusta tapahtumien järjestämiseksi. Seuralla on toimintatavat ja ohjeet avointen tapahtumien käytännöistä. Saavutettavuus ja esteettömyys on huomioitu seuran järjestämässä tapahtumissa.

Pohdittavaa tiedetapahtuman järjestäjälle (graafi)

- Voiko tapahtuman järjestää kaikille avoimena?
 - Mikä on tapahtuman kohderyhmä?
- Minkälaiset tapahtumat on perusteltua pitää osallistumis- tai jäsenmaksun takana?
- Voisiko tapahtuman järjestää yhteistyössä muiden organisaatioiden kanssa?
- Järjestetäänkö tapahtuma paikan päällä vai etäyhteydellä verkossa?
- Miten ja kenelle tapahtumasta viestitään?
- Maksetaanko esiintyjille palkkioita?
- Kuinka tapahtumassa on varauduttu mahdollisiin häirintätilanteisiin?
- Onko tapahtuma esteetön ja ovatko siihen liittyvät materiaalit saavutettavia?
- Miten tapahtumamateriaalit ovat osallistujien käytettävissä?
- Tehdäänkö tapahtumasta tallenne? Onko budjetissa varauduttu tallenteen tekstittämiseen?

Mistä rahoitusta tiedetapahtuman järjestämiseen? (graafi)

- [TSV myöntää avustuksia](#) esimerkiksi konferenssien ja seminaarien järjestämiseen.
- [Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta](#) myöntää tiedonjulkistamisen kohdeapurahoja yksityisille henkilöille tai työryhmien jäsenille (ei yhteisöille tai yhdistyksille) tiedon julkistamista palvelevan työsuunnitelman toteuttamiseen lähinnä luovan työn korvauksina.
- [Suomen Kulttuurirahasto](#) myöntää apurahoja erilaisiin kulttuurihankkeisiin tieteen ja taiteen tekijöille, sekä yksityishenkilöille että työryhmille.

- Lisäksi monet alakohtaiset säätiöt myöntävät avustuksia erilaisiin hankkeisiin. (esim. Koneen säätiö, Åbo Akademin säätiö, Maija & Tor Nesslingin säätiö, Perttu Häkkisen säätiö, SLS, SKF) [Avoimia hakuja on koottu tiedejatutkimus.fi-sivustolle.](#)
- [Taiteen edistämiskeskus \(Taike\)](#) jakaa avustuksia myös kulttuuriin ja tapahtumien järjestämiseen erityisesti kohdennettujen hakujen kautta. Esimerkiksi haja-asutusalueiden kulttuuriin sekä rasisminvastaiseen toimintaan on aiemmin voinut hakea avustusta.

2.7. Kansalaistiede

Kansalaistiede (engl. citizen science) on tärkeä osa avointa tiedettä ja tutkimusta muun muassa tieteen ja yhteiskunnan vuorovaikutuksen lisäämiseksi. [Kansalaistieteen suositus](#) määrittelee kansalaistieteen “tieteelliseksi tutkimukseksi, jonka tavalliset ihmiset, eli kansalaistieteilijät, osittain tai kokonaan toteuttavat”. Kansalaistiedehankkeiden aineistot, aineistojen kuvailutiedot ja tutkimustulokset julkaistaan avoimen saatavuuden periaatteiden mukaisesti aina kun mahdollista.

- [Kansalaistieteen suositus \(2022\)](#)
- [Sinustako kansalaistieteilijä? Aloittelijan opas \(2024\)](#)

Lähtötaso: Seura on pohtinut, voisiko kansalaistiedettä hyödyntää seuran toiminnassa.

Tavoitetaso: Seura tuntee kansalaistieteen perusteet ja keskeiset kansalliset toimijat. Seura soveltaa kansalaistieteen menetelmiä toiminnassaan, jos se on seuralle tarkoituksenmukaista.

Kansalaistiede on muutakin kuin lintubongausta (graafi)

Kansalaistieteen kenttä on monenkirjava ja monitieteinen. Vaikka suuntaus ja metodologia yhdistetäänkin usein esimerkiksi biologiaan tai arkeologiaan, on kansalaistieteen todellisuus edellä mainittuja tieteenaloja laajempi, tietenkään bongausta ja kaivauksia unohtamatta!

Tiesitkö, että kansalaistieteen menetelmiä on hyödynnetty esimerkiksi rautatiehankkeissa, veteen liittyvän muistitiedon keräämisessä sekä maantieteen pelillistämässä? Lue lisää [Avoimen tieteen ja tutkimuksen \(AVOTT\) sihteeristön verkkosivuilla julkaistusta hankekoontiartikkelista.](#)

Tutustu lisäksi Vastuullisen tieteen julkaisusarjaan kuuluvaan [Kansalaistieteen oppaaseen tutkijalle \(2022\)](#), jossa esitellään kansalaistiedettä hyödyntäneitä tapaustutkimuksia eri aloilta.

3. Avoin julkaiseminen osana tieteellisen seuran toimintaa

Avoin eli open access -julkaiseminen on yksi avoimen tieteen ja tutkimuksen peruspilareista. Avoimella julkaisemisella tarkoitetaan sitä, että julkaisu saatetaan vapaasti kaikkien

luettavaksi verkon välityksellä. Avoin julkaiseminen edistää yhdenvertaista pääsyä tutkitun tiedon äärelle. Julkaisujen avoimen saatavuuden kautta tutkimuksen lopputulokset saadaan mahdollisimman monen käyttäjän ulottuville. [Tieteelliset seurat kustantavat suurimman osan kotimaisista tiedelehdistä](#), joista suuri osa julkaistaan avoimesti.

Seura voi osaltaan edistää avointa julkaisemista tarjoamalla mahdollisuuksia sille, että tutkijat ja asiantuntijat voisivat julkaista tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia avoimesti riippumatta organisaatiosta, tutkimusalasta, rahoituspohjasta tai uravaiheesta. [Tutkimusjulkaisujen avoimen saatavuuden linjaus](#) määrittelee periaatteet, tavoitteet ja toimenpiteet, joihin myös tieteellinen seura voi sitoutua.

Avoin julkaiseminen voi tapahtua eri tavoin:

- Välitön avoimuus
- Rinnakkaistallentaminen
- Avoimeksi avaaminen aikarajan jälkeen

Avoimen julkaisemisen edut tuntuvat helposti ymmärrettäviltä, mutta niiden saavuttamiseksi tarvitaan usein kulttuurimuutosta, resursseja sekä kustannusten uudelleen jakamista. On myös huomattava, että avoimen saatavuuden piiriin luetaan erityyppisiä julkaisumuotoja, eivätkä julkaisemisen kustannukset välttämättä aina jakaudu taloudellisesti kestävällä tavalla.

Tietoisuuden lisääminen julkaisemisen avoimuuden perusteista ja erilaisista toteuttamistavoista on tärkeää niin avoimen tieteen kuin tieteellisen julkaisemisen tulevaisuudenkin kannalta. Käytössä voi olla rinnakkaisia malleja: osa julkaisuista tuotetaan suoraan avoimiksi, osa avataan tietyn aikarajan jälkeen ja osa suunnitellaan vain maksullisiksi tuotteiksi.

Huolehdi [saavutettavuusvaatimuksista](#) myös avointen julkaisujen osalta.

Open access -julkaisutyyppejä

Timanttiavoimuus (Diamond Open Access)

Välitön avoin julkaisu, josta ei koidu kuluja lukijalle eikä kirjoittajalle. Kuluja katetaan usein jatkuvalla rahoituksella sekä keskitetyillä toiminnoilla, kuten OJS (Open Journal Systems)-tyyppisten julkaisualustojen avulla, joista kotimainen esimerkki on Journal.fi.

Kultainen avoimuus (Gold Open Access)

Välitön avoin julkaisu, jonka kulujen kattamiseksi julkaisijat keräävät usein kirjoittajamaksuja (APC, article processing charge). Kirjoittajamaksun maksaa yleensä kirjoittajan taustalla oleva organisaatio.

Rinnakkaistallentaminen (Green Open Access)

Usein viivästetty avoin julkaisu erillisessä julkaisuarkistossa. Vaatii tieteelliseltä seuralta rinnakkaistallennuskäytännön. Rakenteeltaan kevyt malli ei täytä välittömän avoimuuden ehtoa. Embargon lisäksi kustantaja, esimerkiksi tieteellinen seura, voi myös asettaa muita ehtoja rinnakkaistallennettavan version suhteen, kuten käsikirjoituksen hyväksytyyn version tallentaminen.

Transformatiivinen sopimus

Organisaation ja kustantajan välinen siirtymäkauden sopimus avoimen tieteen käytäntöihin, joka sisältää pääsyn kustantajan edustamaan aineistoon ja mahdollisuuden julkaista rajattu määrä artikkeleita avoimesti kustantajan edustamissa julkaisuissa. Suomessa sopimuksista neuvottelee FinElib.

Katso myös muita malleja

Esimerkiksi hybridimalli (Hybrid Open Access) voi kustantajan näkökulmasta tarjota matalan riskin tavan kokeilla avoimen julkaisemisen käytäntöjä, mutta avoimen julkaisemisen yleistymisen kannalta hankala malli voi tulla kalliiksi esimerkiksi tapauksessa, jossa kirjoittajan taustaorganisaatio maksaa artikkelin avaamisesta sekä lukemisesta.

3.1. Seurojen omat julkaisut

Julkaisujen tuottaminen on monen tieteellisen seuran perustyötä. Tyypillisimpiä julkaisuja ovat lehti, tutkimus- tai selvitysraportit, oppi-, tieto- ja tiedekirjat sekä erilaiset muut verkkojulkaisut. Avoimen julkaisemisen kysymykset koskevat tyypillisesti näiden avaamista verkkoon kaikille saavutettavaan muotoon.

Avoimen julkaisemisen eduiksi luetaan näkyvyys hakukoneissa ja tutkitun tiedon laajempi saatavuus, käytettävyys sekä huomio; [avoimia julkaisuja siteerataan useammin](#). Avoin verkkojulkaiseminen voi tarjota uusia, kiinnostavia tapoja muotoilla tietosisältöjä ja tarjota niitä eri kohderyhmille. Se voi myös olla kustannustehokasta verrattuna esimerkiksi painotuotteiden tekemisen kustannuksiin.

Avoimeen julkaisemiseen siirryttäessä painotuotteiden myynti kuitenkin laskee merkittävästi tai lakkaa kokonaan. Tieteellisen seuran on hyvä huomioida tämä, etenkin jos julkaisu on jäsenetu tai sen myynnillä on katettu osin julkaisemisen kustannuksia tai tuettu seuran muuta toimintaa.

Omien julkaisujen avaamisessa pohdittavaksi tulee, tehdäänkö julkaisu suoraan avoimena verkkoversiona vai avataanko se tietyn aikarajan jälkeen. Käytössä voi olla rinnakkaisia malleja: osa julkaisuista tuotetaan suoraan avoimiksi, osa avataan tietyn aikarajan jälkeen ja osa suunnitellaan vain maksullisiksi tuotteiksi.

Kohderyhmän sekä tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia päätöksiä on tarpeen tehdä myös esimerkiksi formaatin valinnan, julkaisualustan sekä mahdollisen painetun version suhteen.

Lähtötaso: Seura on pohtinut avoimen julkaisemisen mahdollisuuksia julkaisutoiminnassaan.

Tavoitetaso: Seura tunnistaa avoimeen julkaisemiseen liittyvät mahdollisuudet omassa toiminnassaan. Tutkimusyhteisön yhteinen tavoite on kaikkien uusien tutkimusjulkaisujen välitön avoimuus taloudellisesti kestäväällä tavalla. Seura toteuttaa yhteistä tavoitetta omaan toimintaansa sopivalla tavalla.

Avoimen julkaisemisen tuki

Avointa julkaisemista pohtivan seuran on hyvä tietää, että samat kysymykset mietityttävät myös muita ja että yhteistyöehdotukset voivat olla tervetulleita. [TSV:n toteuttaman selvityksen](#) mukaan selkeä enemmistö lehtien toimituksista oli kiinnostunut julkaisujen välisestä yhteistyöstä ja uusista yhteistyökuvioista.

Jos vertaistuki tai oma harrastuneisuus ei riitä, apua ja tukea voi saada erilaisista koulutuksista. Muun muassa [Suomen tiedekustantajien liitto](#) ja [Kansalliskirjasto](#) järjestävät erilaisia julkaisemiseen liittyviä koulutuksia, joista osassa käsitellään myös avoimen julkaisemisen kysymyksiä. Monet tutkimuslaitokset ja yliopistokirjastot tarjoavat niin ikään omille tutkijoilleen apua ja välineitä etenkin avoimeen julkaisemiseen liittyvissä kysymyksissä.

- [Miten kannustaa ja tukea avointa julkaisemista?](#)

Tieteellisten seurain valtuuskunta puolestaan opastaa julkaisijoita [Journal.fi](#)- ja [Edition.fi](#) -palveluiden käytössä ja tarjoaa ohjeita moniin usein kysytyihin kysymyksiin.

[Journal.fi](#) on suomalaisten tiedelehtien toimittamiseen ja julkaisemiseen tarkoitettu verkkopalvelu. Vuonna 2017 avatussa palvelussa on yli 140 lehteä, joista valtaosa ei vaadi maksullista tilausta, joten ne ovat välittömästi avoimia. Palvelu perustuu Open Journal Systems (OJS) -nimiseen avoimen lähdekoodin ohjelmistoon.

[Edition.fi](#) on suunniteltu avointen kirjojen julkaisuun. Käytössä oleva Open Monograph Press -alusta mahdollistaa myös toimitustyön hallinnoinnin käsikirjoituksen vastaanottamisesta kirjan julkaisuun. Palvelu on suunnattu erityisesti tieteellisten seurojen käyttöön, mutta sen käyttäjäksi pääsee mikä tahansa suomalainen julkaisija.

- [Avoimen julkaisemisen palvelut | tsv.fi](#)
- [Tutustu myös TSV:n tuottamaan rinnakkaistallentamisen \(Sherpa Romeo\) ohjeistukseen](#)

Vanhojen julkaisujen digitointi (graafi)

Kun seura päättää siirtyä avoimeen julkaisemiseen, myös vanhempien painettujen julkaisujen digitointi voisi kiinnostaa. Näin vanhat julkaisut voivat tavoittaa kokonaan uuden lukijakunnan ja tärkeät tekstit ovat helposti saavutettavissa.

Vanhojen painettujen julkaisujen digitointi ilman muuta kannattaa. Prosessi kuitenkin vaatii sekä aikaa että rahaa. Painettujen julkaisujen digitointi ei ole halpaa. On kuitenkin kannattavaa tehdä digitointi kunnolla laatuun ja saavutettavuuteen panostaen, sillä näin työ voi varmimmin tuottaa vastinetta panostuksille ja sitä hyötyä, mitä avoin julkaiseminen tuo mukanaan.

On myös hyvä muistaa että prosessi voi olla aikaa vievä, koska esimerkiksi vanhemmista artikkeleista puuttuu usein metadatasia, kuten tiivistelmiä ja avainsanoja. Myös luvan pyytäminen kirjailijoilta, valokuvaajilta ja kuvittajilta voi vaatia paljon aikaa ja voi olla prosessin työläin kohta. Useimmiten sekä kirjoittajat että lukijat ovat kuitenkin hyvin iloisia, kun vanhoja julkaisuja digitoidaan. Osa seuroista suosii PDF/A:n sijaan TIFF-tiedostomuotoa.

- [Tiedekustantajat.fi -ohje digitointiin](https://www.tiedekustantajat.fi/ohje-digitointiin)

Oman tutkimusalan julkaisujen huomioiminen (graafi)

Monet tieteelliset seurat kokoavat tietoa oman tutkimusalan julkaisuista, viestivät niistä ja huomioivat niitä eri tavoin. Seurojen julkaisemissa lehdissä ja verkkosivuilla voidaan julkaista esimerkiksi arvioita oman tutkimusalan kirjallisuudesta. Osa seuroista myös järjestää tutkimus- tai opinnäytetyökilpailuja, joissa palkitaan vuoden parhaat pro gradu -tutkielmat tai väitöskirjat.

Keinoja huomioida tutkimusjulkaisuja:

- **Palkinnon jakaminen** parhaasta oman tutkimusalan opinnäytetyöstä.
- **Tiedon koostaminen** omalla tutkimusosalalla julkaistuista väitöskirjoista tai opinnäytetöistä esimerkiksi verkkosivuille, uutiskirjeeseen tai lehteen.
- **Mahdollisuus kirjoittaa teksti** toimituksen tuella omasta opinnäytetyöstä lehteen tai verkkosivuille.
- **Kirja-arviot** omalta tutkimusosalalta lehdessä tai uutiskirjeessä.
- **Tapahtumatallenteen** julkaiseminen, tekstittäminen ja jakaminen avoimesti käytettäväksi.
- **Kansainvälisen yhteistyön mahdollisuudet** jakaa tietoa lukijakuntaa kiinnostavista julkaisuista esimerkiksi hyödyntämällä eri tahojen uutiskirjeitä.

Vastuullinen vertaisarviointi ja avoimuus

Vertaisarviointi on keskeinen osa tieteen tekemisen kulttuuria ja avoimuutta. Vertaisarvioinnin avoimuus koostuu monesta eri osasta, joita voi toteuttaa asteittain tai päällekkäin. Toimivan vertaisarvioinnin vuoksi on tärkeää pyrkiä luomaan rakentava kulttuuri, joka palkitsee tehdystä työstä tunnistamalla arviointi pätevyytenä

ja taitona. Tiedekustantajina tieteellisillä seuroilla on keskeinen rooli vastuullisten vertaisarviointikäytäntöjen vakiinnuttamisessa.

- [Lue lisää vertaisarvioinnista ja hyvistä käytännöistä](#)

Tieteellisten seurain valtuuskunnan [Vertaisarviointitunnus](#) on tarkoitettu tiedekustantajille, jotka haluavat tunnuksella merkitä julkaisemansa vertaisarvioidut kirjat ja artikkelit. Tunnuksen käyttöönoton tavoitteena on yhdenmukaistaa kotimaisen tiedekustantamisen vertaisarviointikäytäntöjä sekä edistää julkaisujen laadunarvioinnin läpinäkyvyyttä. Vertaisarviointitunnuksen käyttö ei edellytä avointa vertaisarviointia.

Avoin vertaisarviointi ([Lue lisää](#)) viittaa joukkoon vertaisarvioinnin käytäntöjä, joiden avulla pyritään edelleen parantamaan tieteellistä kommunikaatiota ja tieteellisen julkaisemisen käytäntöjä. Vertaisarvioinnin avoimuuden asteita pohtiessa on myös hyvä huomioida tiettyjen tutkimusaiheiden herättämä huomio ja maalittamisen riski, varsinkin jos myös eri käsikirjoitusversiot julkaistaan. Määritelmiä, muotoja ja toteutustapoja on paljon, mutta seuraavanlaisia käytäntöjä sisältyy yleensä jossain muodossa:

- **Avoimet identiteetit:** Kirjoittajan ja arvioijan henkilöllisyyksiä ei salata.
- **Avoimet lausunnot:** Lausunnot julkaistaan artikkelin rinnalla.
- **Avoin osallistuminen:** Laajemman yhteisön on mahdollista osallistua vertaisarviointiprosessiin.
- **Avoin vuorovaikutus:** Vertaisarviointimenetelmä, joka sallii kirjoittajan ja vertaisarvioijan tai vertaisarvioijien välisen kommunikaation ja rohkaisee siihen.

4. Tieteelliset seurat ja tutkimusaineistojen avoimuus

Avoimen tieteen ja tutkimuksen julistuksen mukaan tutkimuksen tulisi olla niin avointa kuin mahdollista ja niin suljettua kuin välttämätöntä. Tällä tarkoitetaan niin tutkimusaineistojen, -menetelmien kuin -infrastruktuurienkin avoimuutta. Tieteellisillä seuroilla on erilaisia aineistoja sekä valmiuksia niiden keräämisen ja ylläpitämiseen.

Jokaisella seuralla on omaan toimintaansa liittyvää dokumentaatiota, ja sitäkin on hyvä pohtia avoimuuden kannalta: Miten omaa historiaa halutaan hallita ja mahdollisesti tarjota tutkittavaksi? On myös hyvä miettiä, onko seuralla valmiuksia ottaa vastaan aineistolahjoituksia ja millä ehdoilla. Myös aineistoilla on usein hyvä olla avoin lisenssi.

Aineistonhallintaan ja arkistointiin liittyy monenlaista pohdintaa. Esimerkiksi anonymisoinnin tapauksessa tulee muistaa, mitä tutkittaville on luvattu aineiston säilyttämisestä. Anonymisointi voi heikentää aineiston historiallista käyttöarvoa. Lisäksi on hyvä muistaa, että myös aineistojen vastaanottamiseen ja säilytykseen sisältyy aina vastuita, joista on syytä keskustella, jotta prosessit säilyvät esimerkiksi silloin, kun seuran henkilökunta vaihtuu.

Ehkä suurin kysymys koskee seuran julkaisuja ja niihin liittyviä aineistoja: Edellytetäänkö, että kirjoittaja julkaisee aineistot repositoriossa niin avoimesti kuin mahdollista? Oma aineistopolitiikka on hyvä laatia ja julkaista, vaikka seura ei julkaisussaan edellyttäisikään

aineistojen avoimuutta. Dokumentin avulla tutkimusyhteisölle ja muille kiinnostuneille kerrotaan julkaistavien tutkimusaineistojen saatavuudesta, käyttömahdollisuuksista ja käytön rajoituksista. Lisäksi aineistopolitiikka auttaa tutkijoita huomioimaan tärkeät näkökohdat ajoissa.

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto tarjoaa [kattavat ohjeet](#) aineistoihin liittyviin sopimuksiin ja tekijänoikeuskysymyksiin sekä valmiin pohjan [arkistointisopimukselle](#).

- [Ohje tieteellisille julkaisukanaville vastuullisen aineisto- ja datapolitiikan laatimiseksi](#)

FAIR-periaatteet (graafi)

Tutkimusdatasta puhuttaessa viitataan usein FAIR-periaatteisiin. FAIR-lyhenne tarkoittaa, että tutkimuksen lähdeaineistojen, menetelmien ja tietotuotteiden tulee olla löydettävissä, saatavilla, siirrettävissä tai yhdistettävissä ja uudelleen käytettävissä. Periaatteet auttavat varmistamaan, että tutkimusjulkaisujen lisäksi myös muut tutkimuksen osat luetaan ansioiksi. Osa tutkimusrahoittajista on nostanut FAIR-periaatteet yhdeksi keskeisistä avoimen tieteen osa-alueista. FAIR-periaatteet olivat kuitenkin olleet suomalaisessa arkistoinstituutiossa sisäänrakennettuina jo kauan ennen kuin ne tutkimuslaitoksissa ja tiedettä rahoittavissa laitoksissa formuloitiin nykymuotoonsa.

Näin varmistat, että tutkimusaineisto noudattaa FAIR-periaatteita:

1. Tallenna aineisto data-arkistoon ([Datan avaaminen](#)).
2. Hanki aineistolle pysyvä tunniste ([Pysyvät tunnisteet](#)).
3. Tallenna aineisto tiedostomuodossa, joka on avoin ja pitkäikäinen ([Tiedostoformaatin valinta](#)).
4. Luo aineistolle metadata ([Metadata](#)).
5. Anna aineistolle lisenssi, joka kertoo jatkokäytön mahdollisuuksista ([Tekijänoikeus ja lisenssit](#)).

4.1. Tietoisuus ja viestintä aineistoista

Moni tieteellinen seura ylläpitää aineistoja, joita on mahdollista käyttää tutkimuksen tekemiseen. Tieteellisillä seuroilla voi olla esimerkiksi lahjoituksena saatuja kokoelmia tai seuraan liittyvien tutkimushankkeiden aineistoja, joita on mahdollista käyttää tieteellisiin tarkoituksiin. Tieto aineistojen käytettävyydestä ei kuitenkaan aina tavoita tutkijoita.

Lähtötaso: Seuran ylläpitämät aineistot ovat käytettävissä tieteellisiin tarkoituksiin.

Tavoitetaso: Seuralla on olemassa prosessi ylläpitämiensä aineistojen hyödyntämiseen tutkimuksessa. Tiedot aineistoista ja niiden hyödyntämisestä on koottu selkeästi verkkosivuille tai vastaavaan paikkaan, josta ne ovat avoimesti saatavilla.

Avoimen pitkäaikaissäilytysformaatin valinta

Miten valita aineistolle tiedostomuoto, joka on luettavissa vielä vuosienkin päästä ja ylimääräisiltä konvertoinneilta välttyttäisiin? [Tietoarkisto](#) kehottaa tallentamaan ainakin

yhden kopion tiedostoista sellaisessa formaatissa, joka on yleisesti käytössä. Näin on todennäköisempää, että tiedosto pystytään lukemaan tulevaisuudessakin, vaikka ohjelmistot muuttuvat.

- [Tietoarkiston ohje tiedostoformaattien käyttöön](#)

4.2. Metadata

Metadata, metatieto tai kuvailutieto kuvaa tiivistetyssä muodossa tietoaineiston sisältöä, rakennetta sekä kontekstia. Yleisiä metatietoelementtejä ovat esimerkiksi aineiston nimi, julkaisuaika sekä julkaisija. Lisäksi tietoihin voi sisältyä esimerkiksi aineiston pysyvä tunniste, käyttöoikeustietoja ja sen kieli. Metatietoa voidaan käyttää aineiston hakuun, paikallistamiseen ja tunnistamiseen. Metatiedot mahdollistavat [FAIR-periaatteiden](#) toteutumisen ja niiden avulla voidaan automatisoida tiedonhallintaa. Lisätietoja aineiston kuvailusta löytyy [Tietoarkiston verkkosivuilta](#).

Lähtötaso: Seuran ylläpitämässä aineistoissa on koneluettavat metatiedot.

Tavoitetaso: Seuralla on olemassa prosessit metatiedon käsittelyä, luomista ja ylläpitoa varten.

Kansalaistieteen aineistojen erityispiirteistä

Tärkeimpiin erityispiirteisiin kansalaistieteen avulla kerätyistä aineistoista kuuluu puuttuvan tiedon luonteen ymmärtäminen suhteessa olemassa olevaan tietoon. Aineistoa voidaan käyttää positiiviseen, mutta ei negatiiviseen todistamiseen ilman riittäviä tietoja ns. tavallisesta tilanteesta. Esimerkiksi Suomen ympäristökeskuksen tallennusjärjestelmä on aikanaan ilmoittanut Itämeren olevan täynnä meduusojia. Näytteenottoharha johtui siitä, ettei kukaan ollut ilmoittanut tapauksista, joissa vedessä ei olisi ollut yhtäkään meduusaa. Puutteellisista aineistoista on usein hyvin vaikea sanoa, mitä niistä puuttuu.

5. Avoimen tieteen työkaluja ja niihin liittyviä kysymyksiä ja vastauksia

5.1. Avoin lisensointi

Avoin lisenssi on valmiiksi muotoiltu käyttö lupa, jonka käyttöehtojen noudattaminen on edellytyksenä materiaalin käytölle. Avoimesti julkaistut materiaalit ovat kaikkien luettavissa. Vain lisenssin ehtoja noudattamalla voi hyödyntää lisenssiin kuuluvia käyttöoikeuksia.

[Creative Commons](#), maailman yleisin avoin lisenssijärjestelmä, luotiin vuonna 2001. Se on suositeltu lisenssi avoimille aineistoille useissa maissa. Aineiston tekijä päättää itse lisenssistä omien tavoitteidensa mukaisesti. CC-lisensseillä jaat osan tekijänoikeuksiasi ja annat haluamasi vapaudet teoksen käyttäjälle, katsojalle tai kokijalle. Eri ehtoja yhdistelemällä voit jakaa oikeuksiasi itsellesi ja tilanteeseen sopivalla tavalla.

Esimerkiksi lisensoimalla artikkelisi CC BY-NC-ND lisenssillä annat kaikille oikeuden levittää ja lukea artikkeliasi, niin kauan kuin he mainitsevat sinut artikkelin kirjoittajana, eivät käytä aineistoa kaupalliseen tarkoitukseen eivätkä muokkaa artikkelia millään tavalla. Artikkelisi leviää tällä tavoin nopeammin eri kanavissa, kun kenenkään ei tarvitse erikseen pyytää sinulta lupaa sen levittämiseen.

Yleisimmät lisenssit avoimen tieteen käytössä ovat Creative Commons BY ja Creative Commons SA. Suurin mahdollinen käyttäjäkunta on Creative Commons BY -lisenssillä. Tämän lisenssin avulla myönnetään kaikille peruuttamattoman oikeuden käyttää, levittää, muokata ja jatkojalostaa aineistoa miten ja mihin tarkoitukseen tahansa, niin kauan kuin he mainitsevat sinut alkuperäisen aineiston tekijänä.

- [Tutustu Avoimen tieteen lisenssioppaaseen tutkijoille ja tieteellisille kustantajille](#)

Lähtötaso: Seuran henkilöstö on tietoinen avoimista lisensseistä, jotka selkeyttävät julkaisujen jatkokäytön ehdot.

Tavoitetaso: Seuran henkilöstö on tietoinen avoimista lisensseistä, jotka selkeyttävät julkaisujen ja muiden tutkimustuotosten jatkokäytön ehdot, ja on pohtinut kuinka käyttää lisenssejä omista tuotoksissaan. Seura tarjoaa omien julkaisujensa osalta ohjeistusta ja neuvontaa avointen lisenssien käytöstä omien resurssiensa mukaan ja osaa tarvittaessa nimetä tahon, josta lisäohjeita on saatavilla.

Saavutettavuus (graafi)

Saavutettavuus tarkoittaa viestinnän esteettömyyttä. Käsitettä käytetään etenkin, kun viestitään verkossa ja sosiaalisen mediassa. Saavutettavuuden myötä mahdollisimman moni erilainen ihminen voi käyttää verkkosivuja ja mobiilisovelluksia mahdollisimman helposti.

Huolehdi ainakin näistä asioista verkkosisältöjä tehdessä:

- Kirjoita [selkeää yleiskieltä](#).
- Käytä sopivaa fonttikokoa (11–12), riviväliä (esim. 1,5) sekä [otsikointia](#) (suosi valmiita tyylejä).
- Huolehdi [vaihtoehtoisista teksteistä](#) kuviin ja taulukoihin (muista lopettaa vaihtoehtoinen teksti pisteeseen).
- Käytä tekstissä hyperlinkkejä URL-osoitteiden sijaan ja [anna linkeille kuvaavat nimet](#).
- [Tekstitä](#) videot ja äänitteet 14 vuorokauden kuluessa niiden julkaisusta.
- Merkitse dokumenttien kielet oikein.
- Huolehdi siitä, että sisältö on visuaalisesti helposti havaittavissa (esimerkiksi kuvat, taulukot ja väritys).
- Hyödynnä sovellusten Tarkista helppokäyttöisyys -toimintoa.
- Ylläpidä [saavutettavuusselostetta](#) ja vastaa saavutettavuuspalautteeseen.

Lisätietoa saavutettavuudesta löytyy [Aluehallintoviraston saavutettavuussivustolta](#) sekä [Saavutettavasti.fi](#) -sivustolta.

5.2. Pysyvät tunnisteet

Pysyvyyden kannalta digitaalisille aineistoille ja julkaisuille on tärkeää luoda pysyvä tunniste, joka mahdollistaa tuotoksen löydettävänä ja käytettävänä säilymisen. Tunnisteeksi voidaan luoda esimerkiksi [DOI \(englanniksi\)](#) tai [URN](#).

- [Lisätietoa pysyvistä tunnisteista löytyy esimerkiksi Kansalliskirjaston ohjeista](#)

Jos avoimessa julkaisussa viitataan avoimesti saatavilla olevaan aineistoon tai julkaisuun, on suositeltavaa ilmoittaa myös kyseisen viittauskohteen pysyvä tunniste aina, kun sellainen on saatavilla. Näin voidaan muodostaa toimivia linkkipolkuja avoimien aineistojen ja julkaisujen välille, jolloin ne ovat helpommin löydettävissä. Tieteellisten julkaisujen toimituksissa onkin hyvä muistuttaa kirjoittajia lisäämään mahdolliset pysyvät tunnisteet käyttämiensä aineistojen ja julkaisujen viitetietoihin.

Lähtötaso: Seuran henkilöstö on tietoinen pysyvien tunnisteiden keskeisyydestä digitaalisten aineistojen ja julkaisujen säilyvyyden ja löydettävyyden kannalta.

Tavoitetaso: Seuran ylläpitämillä digitaalisilla julkaisuilla on pysyvät tunnisteet sekä käytäntö ohjeistaa linkkipolkujen huomioimisesta.

Avoin tiede juridisena ja tutkimuseettisenä kysymyksenä (graafi)

Avoimen tieteen tavoitteena on olla niin avointa kuin mahdollista ja niin suljettua kuin välttämätöntä. Tutkimusetiikan periaatteet ja hyvä tieteellinen käytäntö ovat keskeisiä kokonaisuuksia näiden raamien hahmottamiseksi vastuullisella tavalla.

Yksityisyydensuojasta ja luottamuksellisuudesta tulee keskeisiä eettisiä kysymyksiä silloin, kun tutkimusaineistot pohjautuvat ihmisiin. Myös tekijyys on keskeinen tutkimuseettinen kysymys, niin julkaisujen kuin muiden tutkimustuotosten kohdalla. Mitä avoimempaa tutkimus on, sitä enemmän juridiikkaan ja tutkimusetiikkaan tulee kiinnittää huomiota.

Tietosuoja laki rajaa esimerkiksi kansanperinteeseen liittyvien arkistoaineistojen vapaata julkaisemista. Kansanperinne on itsessään tekijänoikeudesta vapaata aineistoa, mutta esittäjän ollessa yhä elossa aineiston avoimeksi saattaminen ei ole mahdollista henkilön tunnistettavuuden vuoksi.

On tärkeää huomioida, että Avoin tiede tieteellisille seuroille -työryhmä ei voi tehdä oikeudellista neuvontaa. Sen sijaan alaotsikoiden 5.3. ja 5.4. alle on koottu perustietoa tietosuojaan, suostumukseen, tekijyyteen ja tekijänoikeuteen liittyen. Tapauskohtaisia ohjeita tarjoaa [Tietosuojavaltuutettu](#).

5.3. Tietosuojaja suostumus

Tieteelliset seurat käsittelevät henkilötietoja, ja jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan. Tietosuoja on perusoikeus, joka turvaa rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien toteutumisen henkilötietojen käsittelyssä. Tietosuojan tarkoituksena on osoittaa, milloin ja millä perusteella henkilötietoja voidaan kerätä ja käsitellä.

Henkilötietojen käsittely edellyttää aina laillista käsittelyperustetta, ja käsittelyperuste on määriteltävä ennen käsittelyn aloittamista. Kun henkilötietojen käsittely on sidottu johonkin perusteeseen, ei sitä enää voi sen jälkeen vaihtaa toiseen. Suostumuksia voi olla kahdenlaisia: suostumus henkilötietojen käsittelyyn, jolloin suostumusta käytetään henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteena, sekä eettinen osallistumissuostumus, jolloin henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste voi olla jokin muu kuin tutkittavan suostumus.

- [Tietosuojavaikuttettu.fi](https://tietosuojavaikuttettu.fi)
- [Helena Eronen: Suostumus henkilötietojen käsittelyyn vai tutkimukseen osallistumiseen?](#)
- [Emmi Kaaya: Tutkimusaineistojen jakaminen ihmistutkimuksessa – mitä tutkittavan tiedottamisessa tulisi huomioida?](#)

Huomioitavaa

- Henkilötietojen käsittely yleisen tietosuoja-asetuksen (GDPR) mukaisesti.
- Ajan tasalla olevan yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisen jäsenrekisterin ylläpito ja vastuuttaminen.
- Ajan tasalla oleva tietosuojaseloste verkkosivuilla.
- Yleisen tietosuoja-asetuksen perusteet.

5.4. Tekijänoikeus ja tekijyys

Tutkimustuotoksen avaajalla on aina oikeus tulla tunnustetuksi oman tuotoksensa tekijänä. Käytännöt tekijyyden suhteen vaihtelevat tieteenalojen välillä, mutta usein ensimmäiseksi kirjoittajaksi merkitään tutkija, joka on tehnyt suurimman osan työstä, ja viimeisenä on työnohjaaja tai tutkimusryhmän johtaja. Joillakin aloilla sen sijaan noudatetaan aakkosjärjestystä.

Epäselvyyksien, kiistojen ja väärinkäytösten ennaltaehkäisemiseksi onkin ensiarvoisen tärkeää, että käytännöt ovat selkeät ja kaikkien tiedossa. Lisäksi julkaisijoiden on hyvä muistuttaa kirjoittajia lupien hakemisesta kaikkiin tekstissä esiintyviin elementteihin, kuten kuviin ja taulukoihin.

- [Ohje tekijänoikeuksiin liittyvästä avoimesta lisensoinnista tutkijoille ja tieteellisille kustantajille](#)
- [Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje tieteellisten julkaisujen tekijyydestä sopimiseen](#)
- [Ilmari Jauhiainen: Viekö avoin tiede oikeutesi?](#)
- [Vastuullinen tiede -toimitus: Kuka on tutkimusjulkaisun tekijä?](#)

6. Tekijät

Avoimen tieteen tarkistuslistan tieteellisille seuroille on toteuttanut avoimen tieteen ja tutkimuksen kansallisen koordinaation piirissä toimiva Avoin tiede tieteellisille seuroille -työryhmä.

Tarkistuslistan tuottamiseen osallistuneet työryhmän jäsenet vuosina 2023 ja 2024

- Anette Alén, Suomalainen lakimiesyhdistys
- Niklas Alén, Suomalaisen kirjallisuuden seura
- Jonni Karlsson, Tieteellisten seurain valtuuskunta
- Salla Kässi, Liikuntatieteellinen seura
- Hanna Lahdenperä, Tieteellisten seurain valtuuskunta
- Katariina Lehto, Suomen lääketieteen historian seura
- Sofia Sjö, Donner-instituutti
- Elina Suominen, Tieteellisten seurain valtuuskunta

Lisäksi työtä varten on konsultoitu muiden tieteellisten seurojen jäseniä sähköpostitse.